

EMANET

Ey inanıp güvenenler, Allah'a ve bu elçiye karşı hainlik etmeyin. Emanetlerinize de bile bile hainlik etmeyin. (Enfâl 8/27)

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا

Allah size, emanetleri ehline vermenizi ve insanlar arasında (herhangi bir konuda) hüküm vereceğiniz zaman adaletle hüküm vermenizi emreder. Allah size ne güzel öğüt verir. Allah dinler ve görür. Nisâ 4/58

آية المتافق ثلاث: إذا حدث كذب، وإذا وعد أخلف، وإذا أوتمن خان

"Münafığın alameti üçtür; konuştuğu zaman yalan söyler, söz verdiğinde sözünde durmaz, kendisine bir şey emanet edildiğinde hainlik eder." (Buhârî, İman 33; Müslim)

Arapça'da "güvenmek, korku ve endişeden emin olmak" anlamındaki "emn = أمن" kökünden gelen emânet kelimesi, hıyânetin karşıt anlamı olarak isim şeklinde kullanıldığı gibi "güvenilir olmak" anlamında masdar şeklinde de kullanılır. Ayrıca "güvenilen bir kimseye koruması için geçici olarak verilen şey" anlamına da gelir. Hatta kelimenin bu son kullanılışı Türkçe'de daha yaygındır.

İslam'da olduğu gibi kültürümüzde de, emanet oldukça geniş kapsamlı bir nitelik taşır. Mesela bedenimiz ve ruhumuz, Allah'ın bize verdiği birer emanettir. Yine Allah'ın bizlere verdiği nimetler, ikramı olan servet, makam ve mevkiler, bize ait olmayıp da bulduğumuz şeyler, sözleşmeler; sırların saklanması; çoluk çocuğumuz, eşlerimiz, mesken ve aile mahremiyetine saygı da birer emanettir.

Maalesef günümüzde emanet deyince yukarıda saydıklarımızın çoğu akla gelmez. Yalnızca başkalarının bize ödünç verdiği ve geri alacağı şeyler anlaşılır. Bu anlam da doğrudur; çünkü bize ödünç verilen şeyleri,

zarar vermeden ve en iyi şekilde kullanmak ve sahibine iade edene kadar korumak emanetin en iyi anlaşılabilir örnektir.

İşte bu yüzden emanetin ilk ve en yaygın bu anlamından yola çıkarak bize hayat boyunca emanet edilen şeylerin neler olduğunu ve onlara karşı nasıl bir tutum almamız gerektiğini işlemeye çalışacağız.

Beden ve Ruh Emaneti

Bedenimiz ve ruhumuz Allah'ın bize verdiği en büyük emanetlerdir. Bu nedenle beden ve ruh sağlığınıza dikkat etmek ve onlara zararlı olacak şeylerden kaçınmak dinen de görevimizdir. Alkol ve uyuşturucu kullanmak dinimizde haram olduğu gibi, sigara içmek de mekruhtur; çünkü Kur'an'da yazmasa da bu, bedenimize yani emanetimize zarar verir. Bunların insanları kötülüğe yaklaştıran, yerinde karar verme yetisini zedeleyen hatta toplumsal sorunlara yol açan yönleri vardır. Üstelik yalnızca kullananları değil, kullananların çevresindekileri ve onlardan sonra gelen nesilleri de bozma riski taşırlar. Bu nedenle bizim beden, ruh, aile, toplum, ahlak gibi emanetlerimize hıyanet yollarını açarlar. Günümüzde toplum sağlığını olumsuz yönde etkileyen unsurlardan biri de, sigara ve alkolden çok daha masum görünen aşırı şekerli veya hazır besinlerdir. Yaygın olarak kronik şeker hastalıklarına, kalp damar rahatsızlıklarına, obezite ve diğer rahatsızlıklara sebep olan bu beslenme alışkanlıkları, maalesef sosyal hayatın da bir parçası haline gelmiştir. Çoğunlukla hanımlar arasında yapılan günler, yemek davetleri, iftar ziyafetleri v.b., marifet sergileme yarışına dönüşmüştür. İnsanların tüketebileceğinden çok ve çeşit çeşit yemekler, kekler,

pastalar ve börekler yapmak adeta kural haline gelmiş ve yapmayanlar yadırganır olmuştur. Bu davetlerde yapılan israf, çoğu zaman malî açıdan da yük kaynağı olmaktadır. Evin reisinin alın teriyle kazandığı ve eşine emanet ettiği gelir, ya insanlara yük olacak kadar fazlasıyla tüketilerek ya da yenmeyip çöpe atılarak boşa harcanmaktadır. Bu tip davetler, hem yaratılıp bize emanet edilen nimetlerin ziyanına hem emanetimiz olan bedenın yıpranmasına hem de toplumda gösterişin yayılmasının hoş görülmesine sebep olmaktadır. “Onun yaptığının bir fazlasını da ben yapmalıyım” zihniyetiyle ortaya çıkan üstünlük yarışı, bize üstünlüğün takvada olduğunu unutturmuş; toplumu Cahiliye dönemindeki mal mülkle üstünlük taslama yanılgısına geri döndürmüştür. Bu, elbette yalnızca yetişkinleri etkilememektedir. Bu düşünüş yapısı, en önemli örnekleri anne-baba olan çocukları da tesiri altına almakta, bize emanet olan evlatlarımızın da dünyaya bakışını bozmaktadır. Oysa evlat emanetinin hukuku, onları iyi terbiye etmeyi gerektirir. Rasulullah (a.s.) “Çocuğu güzel terbiye, evladın babasındaki haklarındandır.” (Beyhaki) buyurmuştur. Yine bir başka hadiste, “Evladınıza ikram edin, onları edepli, terbiyeli yetiştirin!” (İbni Mace) denmektedir.

Aile ve Mesken Mahremiyeti

Emanetin ailemize bakan bir diğer yönü de aile ve mesken mahremiyetine riayettir. Meskenler, bizim mahremimiz yani özel, dokunulmaz alanımızdır. Bu alanların dokunulmazlığını iki şekilde ele alabiliriz. Birinci hu-

sus, meskenin mahremiyetidir. Bunu hatırlatma nede-nimiz, maalesef son yıllarda teşhirciliğin bir çeşidi olarak evlerin her bölümünün herkese gösterilmeye hatta görüntülerinin internette paylaşılmaya başlanmasıdır. Eşimiz ve çocuklarımızla birlikte yaşadığımız bu alanların, onların rızası olmadan başkalarına gösterilmesi, onların bize emanet ettikleri mahremiyetlerine saygısızlık olur. Aynı şekilde, başkalarının mahremiyetine de saygı göstermemiz, evlerin içinde dolaşırken olduğu gibi, evlerine girip çıkarken de orada yaşayan kişilerin mahremiyetine bir emanet gözüyle bakmamız gereklidir. Allah-u Teala şöyle buyurmuştur:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْذِنُوا وَتُسَلِّمُوا عَلَى أَهْلِهَا ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ

فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فِيهَا أَحَدًا فَلَا تَدْخُلُوهَا حَتَّى يُؤْذَنَ لَكُمْ وَإِنْ قِيلَ لَكُمْ ازْجِعُوا فَازْجِعُوا هُوَ أَزْكَى لَكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ

Müminler! Kendi evlerinizden başka evlere, kendinizi tanıtıp izin almadan ve orada olanlara selam vermeden girmeyin. Bilgilerinizi kullanırsanız sizin için iyi olan budur. Orada kimseyi bulamazsanız izin verilinceye kadar içeri girmeyin. Size geri dönün denirse dönün. Sizin için nezih olan budur. Allah ne yaptığınızı bilir. (Nûr 24/27-28)

En az bunun kadar önemli olan ikinci husus ise aile içi bilgilerin de emanet olmasıdır. En basitinden bir örnek verelim: Bir çekirdek ailemiz olsun. Her ailede yaşanabilecek sorunları olsun. Bu sorunlar, (zorunlu durumlar haricinde) diğer aile fertlerine yansıtılır ve bu durum süreklilik kazanırsa, siz de bilirsiniz ki o çekir-

dek ailenin içindeki sorunlar çözülmek yerine başka boyutlara taşınır. Geniş aileler arasında da huzursuzluklar oluşmaya başlar. Burada, sorunun temelinde aile içi mahremiyet hukukuna riayet edilmemesi vardır.

Aile içi mahremiyet hukukuna riayet etmemenin bir diğer türü de yaşananları alenen anlatmaktır. Bu anlatma komşulara, ilgisiz kişilere ya da medyaya olabilir. Bu ise aile itibarını zedeleyecek daha büyük sıkıntılar oluşturabilir. Özellikle günümüzde televizyonlarda, "reality show" adı altındaki programlarda aile mahremiyeti hiçe sayılmakta, yalnızca aile içindeki kişilerin bilmesi gereken bilgiler, bütün ülkeye ve hatta dünyaya yayılmaktadır. Bu aileler, böyle yaparak sorunlarını çözmek yerine çoğunlukla büyütmektedir. Bizim buradan çıkaracağımız sonuç şudur: Aile içi özel bilgiler, yol gösterme ve sorun çözme amacı ya da işlevi olmayan kişilerle paylaşılmamalıdır.

Aynı aile içi bilgiler gibi, başkalarının bize sır olarak verdiği bilgiler de emanettir ve kimseye açılmamalıdır. Bunun yapılması, bize duyulmuş güvenin kötüye kullanılması ve emanete hıyanet olur.

Ayrıca, başkalarını da ailelerinin içinde olup bitenleri anlatmaya zorlamamalı, bu konuda merak göstermemeliyiz; çünkü tecessüs, yani kişilerin gizli hallerini araştırmak Kur'an-ı Kerim'de yasaklanmıştır:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَبِ بَعْضُكُم بَعْضًا أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَن يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ

Ey inanıp güvenenler! Varsayımların (zanların¹) çoğundan kaçının. Bazı varsayımlar kişiyi doğrulardan uzaklaştırır². Kimsenin gizli hallerini araştırmayın; birbirinizi arkadan çekiştirmeyin³. Hanginiz ölü kardeşinizin etini yemek ister ki! Bundan tiksiniyorsunuz. Allah'tan çekinin; Allah dönüşleri (tevbeleri) kabul eder, ikramı boldur. (Hucurât 49/12)

1 "Arapçada zann = ظن hem "kesin bilgi" hem de "varsayım" anlamına gelir. Varsayımların oranı kesin bilgidir çok fazla olacağı için, "zannın çoğu" ifadesi bilgiye dayalı olmayan zannı, yani varsayımları ifade eder."

2 Ayetteki إِثْمٌ = ism, kişiyi sevaptan yani iyiliklerden ve doğal yapısından uzaklaştıran davranış anlamındadır. (Müfredât).

3 Arkadan çekiştirmeyen olarak çevirdiğimiz kısım وَلَا يَغْتَبِ (ve lâ yagteb)'tir. "Giybet etmeyiniz", "Yokluğunda çekiştirmeyiniz" manasına gelir. Ayetin başında varsayım (zan,sanı) ayrıca yasaklandığından, bu kısımda yasaklanan şeyin, varsayım olmamasına (gerçek olmasına) rağmen kişinin yokluğunda, kötü hal ve davranışları hakkında konuşmak, olduğu anlaşılmaktadır. Yani ister gerçek ister varsayım olsun kişinin arkasından konuşmak yasaklanmıştır.

Kur'an-ı Kerim'de aile içi huzursuzluklar durumunda nasıl davranılması gerektiği anlatılmıştır:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن مِّنْ أَرْوَاحِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ عَدُوًّا لَّكُمْ فَاحْذَرُوهُمْ ۚ وَإِن تَعْفُوا وَتَصْفَحُوا وَتَغْفِرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ

Ey inanıp güvenenler! Eşlerinizden ve çocuklarınızdan size düşmanlık edenler olur; onlara karşı dikkatli olun. Ancak kusurlarını görmez, yeni bir sayfa açar ve durumu düzeltirseniz bilin ki Allah da durumunuzu düzeltir ve ikramda bulunur. (Tegâbun 64/14)

Yukarıda bahsettiğimiz sıkıntılı internet paylaşımlarının bir başka çeşidi de sizi engelleme şansı ya da seçim yapma şansı olmayan çocuk veya yaşlıların görüntülerinin internete yansıtılmasıdır. Bir kişinin her durumu, her yaşında ve günün hemen her anında neler yaptığı, düştüğü komik durumlar, sadece eğlence amaçlı yayınlanmakta, yayının nesnesi olan kişilerin mahremiyeti gözetilmemektedir. Oysa, onlar da bize Allah'ın emanetidir:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَالرُّسُولَ وَتَخُونُوا أَمَانَاتِكُمْ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ

Ey inanıp güvenenler, Allah'a ve bu elçiye karşı hainlik etmeyin. Emanetlerinize de bile bile hainlik etmeyin. (Enfâl 8/27)

Bu emanetler kişinin bakım ve koruması altında olan eşi, çocukları, yaşlılar ve hastalardır. Bir sonraki ayet bu anlamın doğru olduğunu onaylamaktadır:

وَاغْلَمُوا أَنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ وَأَنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ

Bilin ki mallarınız da çocuklarınız da imtihan içindir. Büyük ödül, yalnız Allah katındadır. (Enfâl 8/28)

Nimetler Emanettir

لِّلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ

Göklerde ne var, yerde ne varsa hepsi Allah'ındır. (Bakara 2/284)

Yukarıda ve 27 ayette daha belirtildiği üzere, göklerde ve yerde ne varsa Allah'ındır. Allah, onları insanın kullanımına sunmuş, kullanırken de belli kurallara uymalarını emretmiştir:

يَا بَنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ

Ey Ademoğulları! Secde edilen her yerde (namaz sırasında) süslerinizi (size yakışanı) giyinin. Yiğın, için ama israf etmeyin. Allah israf edenleri sevmez. (A'râf 7/31)

Allah, insanlara dünyada büyük nimetler vermiştir. Sular, ekinler, rüzgarlar, faydalandığımız hayvanlar, madenler, vb. Bu nimetleri birer emanet kabul etmeli, kullanırken israf etmemeli, bunların kaynaklarına zarar vermemeli ve elimizden geldiği kadar durumlarını iyileştirmeye çalışmalıyız:

وَإِذَا تَوَلَّى سَعَى فِي الْأَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا وَيُهْلِكَ الْحَرْثَ وَالنَّسْلَ ۗ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ

(İnsanlardan öylesi var ki....) Eline fırsat geçince tabiatı bozmaya, kaynakları ve nesilleri etkisizleştirmeye çalışır. Allah tabii düzenin (tabiatın) bozulmasını istemez. (Bakara 2/204-205)

Bir kişiden ne olur diye düşünmemeli, herkesin kendi yaptığından hesaba çekileceğini hatırlamalıyız. Eğer bu bilinçle hareket etmezsek, insanlara verilen nimetlerin de yine insanlar yüzünden bozulabileceğini Allah-u Teala Kuran'da bildirmiştir:

İnsanların, kendi elleriyle yaptıkları şeyler yüzünden karada ve denizde bozulmalar olur. Bu, ettiklerinin bir kısmını bulsunlar diyerdir; bakarsın vazgeçerler. (Rûm 30/41)

Öyleyse, mülkiyeti Allah'a ait olan tüm emanetleri, hukkuna uygun kullanmalı, verilen hiçbir nimete hıyanet etmemeliyiz.

Akıl Nimeti

Akıl da büyük bir nimettir. Zaten akıl sahibi olmayan kişiler dinimizde sorumlu değillerdir. Akılımızı Allah'ın emir ve yasaklarını dikkate alarak kullanır, bilgilerimizi bize verilmiş yeteneklerle birleştirecek, hem kendimize, hem ailemize hem de dünyanın gelişimine katkıda bulunabiliriz. Zekat kelimesinin gelişim kökünden ol-

duğunu hatırlarsak, aklın şükrünü de nasıl eda edeceğimiz hakkında fikrimiz olabilir.

Servet, Makam, Mevki

Edindiğimiz para ve mal birer emanettir; çünkü onlarda muhtaç olan ve isteyen kimselerin hakkı vardır (Zâriyât 51/19). Bu yüzden, zekat vermek de bu emanetlere karşı bizim sorumluluğumuzdur. Ayrıca imkan bulabilenlerin, hac yapmaları da farzdır.

Makam ve mevki de birer emanettir; bunlara sahip olmak her zaman kişinin elinde değildir. Bunlar insanın hayatını bazı açılardan çok kolaylaştırabilecek olsa da, beraberinde büyük sorumluluklar getirir. Bu sorumlulukların size verilmesi, o emanete ehil olduğunuz, sizin o konuda güvenilen kişi olduğunuzu, yani emanete sahip çıkabilecek yetenekte olduğunuzun düşünüldüğünü gösterir.

Bir temizlik görevlisi de olsa, devlet başkanı da olsa, üstlendiği görevin hakkını vermelidir. Eğer yüklendiği işleri yerine getirebilecek kabiliyete sahip değilse, toplum düzeninde sıkıntılar yaşanır, istenen hedeflere ulaşılamaz. Bu yüzden, üstlendiğimiz görev, makam ve mevkilerin birer emanet olduğunu unutmamalı, onların hakkını vermek için elimizden geleni yapmalı, eğer işe ehil değilsek ya da çeşitli nedenlerle yapamıyorsak, emaneti ehline teslim etmeliyiz.

Emanet kelimesinin, güvenilirlik anlamına geldiğini belirtmiştik. Verdiğimiz sözleri tutmak ve yaptığımız anlaşmaları yerine getirmek de bizim güvenilirliğimizi gösterdiği için emanettir. Eğer sözümüzde durmazsak ya da anlaşmalarımıza uymazsak, emanete karşı hainlik yapmış oluruz. Hadislerde emanete hıyanet etmek, söz verdiğinde sözünde durmamak ve yalan söylemekle birlikte anılmış, hepsinin de münafıkların özellikleri olduğu belirtilmiştir.

Emanete edilen hıyanet hemen açığa çıkmaya bile, unutmamalı ki Allah her yaptığımızdan haberdardır. Pek çok ayette belirtildiği gibi, Allah dinler ve görür.

Emanet kavramının kapsamı aslında daha da geniştir. Hepimizin emanet ehli kimseler olmamız duasıyla...